О. О. ТАРАНЕНКО

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України,
м. Київ, Україна
Електронна пошта: oataran99@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0269-8954>

**МОВА ЯК ДЗЕРКАЛО ЕТНІЧНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ:
ТАК І НІ
(кілька мовних явищ)**

У статті на загальному тлі нинішньої активізації уваги до психологічної інтерпретації різних мовних явищ, що мають рівень змісту, причому з прагненням до пов'язування їх з особливостями ментальності різних народів, наголошується на необхідності обережнішого підходу до констатації фактів прямої, безпосередньої зумовленості тих чи інших особливостей певної мови відповідними особливостями етнічної ментальності. Паралельно з пошуками в такому напрямі слід також мати на увазі можливі впливи загальної ментальної діяльності людей (безвідносно до їхньої етнічної належності), загальної структурної специфіки відповідної мови на її різних рівнях, а також особливостей формування й розвитку саме літературної форми відповідної національної мови. Матеріалом для конкретнішого аналізу стали деякі явища української мови, що викликають підвищений інтерес у плані [нібито] віддзеркалення в них особливостей української ментальності: демінутиви з гіпокористичними конотаціями, категорія дієслівного пасиву, «позитивність» внутрішньої форми одиниць української лексики, багатство української синоніміки.

Ключові слова: мова і ментальність, «жіночість» / «чоловічість» у ментальності, етнолінгвістика, українські демінутиви, категорія пасиву в українській мові

1. Вступні зауваження. Як наслідок, по-перше, відходу мовознавства з останньої чверті минулого століття від структуралізму як однієї з домінуючих парадигм дослідження природної мови і поширення когнітології з відповідною переоцінкою методологічних цінностей та актуалізації різних напрямів етнолінгвістики, а по-друге (у пострадянських і ширше — постсоціалістичних соціумах), з одного боку, прагнень до докорінної переоцінки постулатів суспільствознавчих наук радянського періоду, а з другого, — посилення уваги до «свого», національного (на протигагу офіційно нав'язуваному досі «інтернаціональному») у нас — як у власне науковому середовищі, так і не менш активно в межах «народної лінгвістики», в аматорських колах — активізувалися пошуки в напрямі виявлення тісних і цілком однозначних залежностей між особливостями структури і лексико-фразеологічного складу тієї чи іншої національної мови і особливостями ментальності відповідного етносу. Якщо радянська філософія й радянська лінгвістика починаючи з 30-х років рішуче застерігали від надмірного психологізму в трактуванні змістової

- data). *American Contributions to the Tenth International Congress of Slavists* (Sofia, 1988); *Linguistics*. A. M. Schenker (Ed.). Columbus, Ohio: Slavica, 415–421.
- Wierzbicka A. (1999). *Język, umysł, kultura: Wybór prac*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zhaivoronok V. *Ukrainska etnolinhvistyka*. Kyiv: Dovira, 2007. [In Ukrainian].

SOURCES

- Dal' Dal' V. I. *Tolkovyj slovar' zhivogo velikorusskogo yazyka*: in 4 vols. Moscow: OLMA-PRESS, 2004. [In Russian].
- NOSSRYa *Novyj ob'yasnitel'nyj slovar' sinonimov russkogo yazyka*. Yu. D. Apresyan (Chief Ed.). 2nd ed. Moscow: Yazyki slavyanskoj kul'tury, 2003. [Russian].
- SSUM *Slovyk synonimiv ukrainskoi movy*: in 2 vols. Kyiv: Naukova dumka, 1999–2000. [In Ukrainian].

O. O. TARANENKO

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of ssciSciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine
E-mail: oataran99@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0269-8954>

LANGUAGE AS A MIRROR OF ETHNIC MENTALITY: YES AND NO (several language phenomena)

At the background of increased attention towards a psychological interpretation of content-based linguistic phenomena, aiming to relate them to the mentality of different peoples, the article calls on to avoid positing the direct, proximate dependence of language features on those of ethnic mentality. Along with the search in this direction, one should also bear in their mind the possible effects of general mental activities of people (regardless of their ethnicity), of the general structural specificity of the language at its various levels, as well as particular features of formation and development of the literary (standard) form of the national language. The material for a more specific analysis were some phenomena of the Ukrainian language that arouse great interest what concerns the features of Ukrainian mentality being [allegedly] mirrored in them: diminutives with hypocoristic connotations, the category of passive voice, “positivity” of Ukrainian vocabulary inner form, abundance of Ukrainian synonyms.

Keywords: language and mentality, “womanhood” / “manhood” in mentality, ethnolinguistics, Ukrainian diminutives, category of passive voice in Ukrainian.

Дата надходження до редакції — 16.10.2021

Дата затвердження редакцією — 19.10.2021